

STUDIA I ARTYKUŁY

HISTORIA NAJNOWSZA W KRAKOWSKIM OŚRODKU NAUKOWYM W MINIONEJ DEKADZIE

Piotr Mikietyński, Artur Patek

Kraków

Badania nad dziejami najnowszymi w działalności naukowej pracowników Instytutu Historii w ramach Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1989–2012*

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w aktualnie istniejącej formie został powołany w 1970 r. w ramach reformy organizacyjnej uczelni. Początkowo wchodził w skład Wydziału Filozoficzno–Historycznego, a od 1992 r. jest częścią osobnego Wydziału Historycznego. Należy do największych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W Instytucie Historii UJ badania nad dziejami najnowszymi obejmują bardzo wiele zagadnień, zarówno w odniesieniu do dziedziny badań (historia polityczna, gospodarcza i społeczna, biografistyka, historiografia, demografia historyczna, antropologia historyczna, historia militarna i wojskowości, judaistyka), jak i zasięgu geograficznego (historia Drugiej Rzeczypospolitej, dzieje PRL, historia Europy Środkowej, Bałkanów, Rosji i ZSRR, Bliskiego i Dalekiego Wschodu).

Problematyka dziejów najnowszych jest obecna w badaniach kilku zakładów. Z założenia specjalizują się w niej pracownicy Zakładów Historii Polski Najnowszej i Historii

---

* Opracowanie dokonań zakładów: Historii Powszechnej Najnowszej, Historii Europy Wschodniej, Historii Polski Nowoczesnej i Antropologii Historycznej przygotował Piotr Mikietyński; sylwetki Zakładów: Historii Polski Najnowszej, Historii Gospodarczej i Społecznej, Historii Oświaty i Kultury, Dziejów Historiografii i Metodologii Historii oraz Archiwistyki, Dydaktyki i Metod Kwantytatywnych przygotował Artur Patek.

Powszechnej Najnowszej, ale różne aspekty dziejów XX w. są badane także w innych jednostkach organizacyjnych Instytutu. Są nimi zakłady: Historii Polski Nowoczesnej i Historii Powszechnej Nowoczesnej, Zakład Historii Europy Wschodniej, Historii Gospodarczej i Społecznej, Historii Oświaty i Kultury, Antropologii Historycznej, Dziejów Historiografii i Metodologii Historii oraz Archiwistyki, Dydaktyki i Metod Kwantytatywnych.

Zakładem Historii Polski Najnowszej do przejścia na emeryturę w 1995 r. kierował prof. dr Józef Buszko (1925–2003), następnie prof. dr hab. Andrzej Pilch (1926–2011), a od 1996 r. prof. dr hab. Czesław Brzoza. Zainteresowania naukowe prof. Buszki były niezwykle szerokie i obejmowały m.in. historię Galicji doby autonomicznej, dzieje polskiego ruchu socjalistycznego, konspiracyjny ruch oporu w okresie okupacji hitlerowskiej oraz syntezę dziejów Polski w latach 1864–1948¹. Po 1989 r. ogłosił m.in. monografię dotyczącą działalności Polaków w parlamencie wiedeńskim doby konstytucyjnej (1848–1918)² oraz wydał (wspólnie z Ireną Paczyńską) obszerny tom dokumentów poświęconych „Sonderaktion Krakau”³. Podejmował również m.in. badania związane z rolą Krakowa jako ośrodka polskiej myśli politycznej i akcji patriotycznych w XIX i pierwszej połowie XX w.⁴ Był wieloletnim redaktorem „Studiów Historycznych” oraz inicjatorem i współredaktorem wydawnictwa seryjnego „Studia Austro-Polonica”⁵. Zainteresowania badawcze prof. Andrzeja Pilcha koncentrowały się wokół kilku problemów: ruch zawodowy na ziemiach polskich zaboru austriackiego na tle ruchu zawodowego w Austrii do 1918 r., dzieje ruchu robotniczego w Krakowie i zachodniej Małopolsce w okresie międzywojennym oraz emigracja z ziem polskich w XIX i XX w. i dzieje Polonii⁶. W latach dziewięćdziesiątych XX w. ogłosił m.in. źródłowe monografie dotyczące ludności polskiej w Austrii po drugiej wojnie światowej (do 1955 r.)⁷ oraz ruchu studenckiego i prasy akademickiej okresu Drugiej Rzeczypospolitej⁸.

Ważne miejsce w badaniach obecnego kierownika zakładu, prof. Czesława Brzozy, zajmuje przeszłość Krakowa w XX w.⁹ oraz edytorstwo źródeł historycznych¹⁰, ale zainteresowania

¹ O dorobku naukowym prof. Buszki zob. *Bibliografia prac oraz wykaz doktorów habilitowanych, doktorów i magistrów Profesora dr. Józefa Buszki (1951–1984)*, oprac. I. Paczyńska, Cz. Brzoza, Kraków 1984; *Studia z historii Polski XIX i XX wieku ofiarowane Profesorowi Józefowi Buszce w pięćdziesięciolecie doktoratu*, red. I. Paczyńska, Kraków 1999, s. 5–32.

² J. Buszko, *Polacy w parlamencie wiedeńskim 1848–1918*, Warszawa 1996.

³ J. Buszko, I. Paczyńska (wybór i oprac.), *Podstępne uwięzienie profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczej (6 XI 1939 r.). Dokumenty*, Kraków 1995.

⁴ J. Buszko, *Józef Piłsudski w Krakowie: 1896–1935*, Kraków 1990; idem, *Krakau — wiederbelebt geistige und politische Hauptstadt Polens an der Wende des 19. zum 20. Jahrhundert*, „Regional Contact”. Journal for regional information and the exchange of experience and ideas in the field of European Regionalism, [Jhrg.] 1991/1992 [Bd] 1–2, Copenhagen 1993, s. 209–215.

⁵ *Austria-Polska. 1000 lat kontaktów*, red. J. Buszko, W. Leitsch, „Studia Austro-Polonica”, t. V, Kraków 1996, w serii: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, z. 121. W 1996 r. ukazała się wersja niemieckojęzyczna.

⁶ O dorobku naukowym prof. Pilcha zob. *Śląsk. Polska. Emigracja. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Pilchowi*, red. I. Paczyńska, Kraków 2002, s. 5–33.

⁷ A. Pilch, *Losy Polaków w Austrii po drugiej wojnie światowej 1945–1955*, Wrocław-Kraków 1994.

⁸ Idem, *Prasa studencka w Polsce 1918–1939. Zarys historyczny. Bibliografia*, Kraków 1990; idem, „Rzeczpospolita Akademicka”. *Studenci i polityka 1918–1933*, Kraków 1997.

⁹ Cz. Brzoza, *3 maja 1946 w Krakowie. Przebieg wydarzeń i dokumenty*, Kraków 1996; idem, *Kraków między wojnami. Kalendarium 28 X 1918–6 IX 1939*, Kraków 1998.

¹⁰ Idem, *Programy ruchu narodowego w latach 1887–1939*, Rzeszów 1993 (razem z A. Pasternakiem); idem, *Bij bolszewika! Rok 1920 w przekazie historycznym i literackim*, Kraków 1990 (razem z A. Roliń-

badawcze, sukcesywnie rozszerzane, obejmują także inne pola. Początkowo koncentrowały się one wokół zagadnień związanych z przeobrażeniami politycznymi i społeczno-gospodarczymi w Polsce po 1945 r.¹¹ W kolejnych latach prof. Brzoza zajmował się m.in. sprawami dotyczącymi okresu międzywojennego, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów parlamentaryzmu Drugiej Rzeczypospolitej¹² oraz historii prasy¹³. W ostatnim okresie doszły badania nad losami Polaków w służbie aliantów po II wojnie światowej¹⁴. Równolegle rozwijał zainteresowania problematyką judaistyczną (dzieje Żydów krakowskich, żydowskie życie polityczne w Polsce okresu międzywojennego)¹⁵ oraz biografistyką¹⁶. Jest również autorem syntez najnowszych dziejów Polski¹⁷.

Aktywnie w pracach zakładu uczestniczy dr hab. Irena Paczyńska (obecnie na emeryturze), wieloletni redaktor „Studiów Historycznych”. W polu badawczym dr hab. Paczyńskiej znajdują się m.in. problemy polityki okupantów na ziemiach polskich w okresie II wojny światowej (w tym wobec ruchu oporu)¹⁸ oraz przemiany ekonomiczno-społeczne w Polsce w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX w., ze szczególnym uwzględnieniem przekształceń własnościowych¹⁹. Innym polem naukowej aktywności jest również problem przymusowych migracji na ziemiach polskich podczas II wojny światowej²⁰.

Dr hab. Zdzisław Zblewski ogłosił dwie ważne i podstawowe w swojej dziedzinie monografie dotyczące dziejów opozycji i oporu społecznego w Polsce po II wojnie światowej²¹. Wiele uwagi w swoich badaniach poświęca także zagadnieniom dziejów ruchu komunistycz-

---

skim); idem, *Rozkazy dzienne Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych 1944–1945*, Kraków 2003.

¹¹ Idem, *Reforma rolna w województwie krakowskim (1945–1948)*, Wrocław 1988.

¹² *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. naukowa J. Majchrowski przy współpracy G. Mazura i K. Stepana, Warszawa 1994 (współautor i redakcja części poselskiej).

¹³ Cz. Brzoza, *Polityczna prasa krakowska 1918–1939*, Kraków 1990.

¹⁴ Idem (oprac.), *Rozkazy dzienne Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych — I Grupy Kompanii Wartowniczych 1946*, Kraków 2008; idem (oprac.), „Komunikaty Informacyjne” *Sztabu Naczelnego Wodza/ Sztabu Głównego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1945–1947)*, Kraków 2008.

¹⁵ Wydawnictwa źródłowe: *Żydowskie partie polityczne w Polsce 1918–1927 (wybór dokumentów)*, Kraków 1994; *Żydowska mozaika polityczna w Polsce 1917–1927 (wybór dokumentów)*, Kraków 2003.

¹⁶ Cz. Brzoza, K. Stepan, *Posłowie polscy w parlamencie rosyjskim 1906–1917. Słownik biograficzny*, Warszawa 2001; [współautor], *Krakowianie. Wybitni Żydzi krakowscy XIV–XX wiek*, red. A. Kutylak, Kraków 2006; liczne biografie w *Polskim słowniku biograficznym*.

¹⁷ Idem, *Polska w czasach niepodległości i II wojny światowej (1918–1945)*, Kraków–Warszawa 2001; Cz. Brzoza, A. L. Sowa, *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006 (część: *W niepodległym państwie 1918–1939*).

¹⁸ Wspomniany tom dokumentów *Podstępne uwięzienie profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczej (6 XI 1939 r.)* opracowany wspólnie z J. Buszko (zob. przyp. 3); I. Paczyńska, *Aresztowania w listopadzie 1939 roku i ich miejsce w polityce okupanta niemieckiego wobec polskiej inteligencji*, „Studia Historyczne” 2005, z. 1, s. 61–74.

¹⁹ I. Paczyńska, *Gospodarka mieszkaniowa a polityka państwa w warunkach przekształceń ustrojowych w Polsce w latach 1945–1950 na przykładzie Krakowa*, Warszawa 1994.

²⁰ Eadem, *Przymusowe migracje na ziemiach polskich podczas II wojny światowej — próba bilansu*, „Studia Historyczne” 2006, z. 3–4, s. 299–322.

²¹ Z. Zblewski, *Między wolną Polską a „siedemnastą republiką”. Z dziejów oporu społecznego na terenie województwa krakowskiego w latach 1945–1947*, Kraków 1998; idem, *Okręg Krakowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” 1945–1948. Geneza, struktury, działalność*, Kraków 2005.

nego w Polsce, życia codziennego w PRL i polskiego podziemia niepodległościowego²². Jest również autorem i współautorem wielu syntez, także z zakresu historii powszechnej²³.

W kręgu biografistyki rozwijają swoją naukową aktywność młodszy pracownicy Zakładu: dr Anna Sobór-Świdorska (autorka biografii Jakuba Bermana)²⁴ oraz dr Janusz Mierzwa (biografia polityczna Adama Koca)²⁵, ale równocześnie prowadzą badania także na innych polach. Dr Mierzwa ogłosił wiele prac z zakresu historii społecznej i gospodarczej Drugiej Rzeczypospolitej, historii administracji na ziemiach polskich, specjalizuje się także w zakresie edycji źródeł historycznych²⁶. Zainteresowania dr Sobór-Świdorskiej obejmują głównie okres powojenny²⁷, w szczególności relacje między PPR i PZPR a centrum decyzyjnym WKP(b) i KPZR w Moskwie²⁸.

Do połowy lat dziewięćdziesiątych XX w. pracownikiem zakładu był mgr Andrzej Kozanecki, autor m.in. rozpraw dotyczących okresu II wojny światowej i powojennej odbudowy²⁹. W latach 1996–2011 w zakładzie zatrudniony był dr hab. Andrzej L. Sowa (aktualnie profesor Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie), którego badawcze zainteresowania prezentujemy w części odnoszącej się do UP.

Zakładem Historii Powszechnej Najnowszej do przejścia na emeryturę w 1994 r. kierował (od 1976 r.) prof. dr hab. Marian Zgórniak (1924–2007), następnie dr hab. Michał Pułaski, prof. UJ, a od 2006 r. prof. dr hab. Wojciech Rojek. Zainteresowania naukowo-badawcze prof. Zgórniaka były wyjątkowo rozległe. Szczególnym zainteresowaniem uczonego cieszyła się jednak tematyka z zakresu stosunków międzynarodowych i dziejów wojskowości XIX–XX w.³⁰ Po 1989 r. opublikował m.in. obszerną monografię dotyczącą sytuacji polityczno-militarnej w Europie przed wybuchem II wojny światowej³¹. Spod pióra prof. Zgórniaka wyszły również bardzo ważne analizy dotyczące problemu układu sił i geopolity-

²² Idem, *Leksykon PRL-u*, Kraków 2000 (wyd. 2: *Abecadło PeeReLu*, Kraków 2008); [współautor] *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk i in., Warszawa–Lublin 2007; [współautor] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. I, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002, t. II, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.

²³ A. Dudek, Z. Zblewski, *Utopia nad Wisłą. Historia Peerelu*, Warszawa–Bielsko–Biała 2008; współautor: *Najnowsza historia świata 1945–1995*, t. I–III, red. A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, Kraków 1997; *Historia polityczna świata XX wieku*, red. M. Bankowicz, Kraków 2004.

²⁴ A. Sobór-Świdorska, *Jakub Berman. Biografia komunisty*, Warszawa 2009.

²⁵ J. Mierzwa, *Pułkownik Adam Koc. Biografia polityczna*, Kraków 2006.

²⁶ *Adam Koc, Wspomnienia*, oprac. J. Mierzwa, Wrocław 2005; *W. M. Zawadzki, Dziennik*, wstęp i oprac. J. Mierzwa, Kraków 2010; J. Mierzwa, *Starostowie Polski międzywojennej. Portret zbiorowy*, Kraków 2012.

²⁷ A. Sobór-Świdorska, *Inwigilacja czołowych polityków pochodzenia żydowskiego przez Służbę Bezpieczeństwa przed i po Marcu 1968 roku*, „*Studia Historyczne*” 2008, z. 2, s. 185–206.

²⁸ Eadem, *Kierownictwo Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w ocenie radzieckich dyplomatów i funkcjonariuszy (1944–1953) — zarys problematyki*, „*Studia Historyczne*” 2010, z. 4, s. 443–459.

²⁹ A. Kozanecki, *Niektóre inicjatywy dotyczące ziem postulowanych zrealizowane w Krakowie (1942–1945)*, w: *Studia z historii Polski XIX i XX wieku...*, s. 283–300.

³⁰ O dorobku naukowym prof. Zgórniaka zob. *Bibliografia publikacji prof. dr hab. Mariana Zgórniaka (1954–1994)*, oprac. P. Mikietyński, w: *Wojna a polityka. Studia nad historią XX wieku*, red. A. Pankowicz, Kraków 1994, s. 9–19, 223–233; *Dorobek naukowy Prof. dr hab. Mariana Zgórniaka*, oprac. P. Mikietyński, M. Zgórniak, „*Przegląd Historyczno-Wojskowy*”, r. IX (LX), 2008, nr 1 (221), s. 215–231.

³¹ M. Zgórniak, *Europa w przededniu wojny. Sytuacja militarna w latach 1938–1939*, Kraków 1993.

tyki przed II wojną światową i po jej zakończeniu³². Zasadniczo jednak w centrum uwagi prof. Zgórniaka pozostały badania nad dziejami wojskowości Europy Środkowo–Wschodniej w XIX–XX w. Efektami wysiłku badawczego Profesora były liczne artykuły w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych i materiałach konferencyjnych³³. Osobny rozdział w działalności naukowo–badawczej M. Zgórniaka stanowiły prace o charakterze edytorskim. W latach 1994–2007 był redaktorem naukowym *Protokołów posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w okresie I X 1939–6 VII 1945*³⁴. Ponadto uczestniczył w pracach komitetów redakcyjnych: dziesięciotomowej *Wielkiej historii Polski* i dwunastotomowej *Wielkiej historii świata*³⁵.

W centrum zainteresowań naukowych dr. hab. Michała Pułaskiego, prof. UJ (obecnie emerytowanego), pozostają przede wszystkim najnowsze dzieje Europy Środkowej i Bałkanów, zagadnienia narodowościowe tego regionu, a także historia stosunków międzynarodowych i dyplomacji w XX w. Klasycznymi już dzisiaj pozycjami są dawniejsze monografie profesora poświęcone stosunkom polsko–czechosłowacko–niemieckim w latach trzydziestych oraz współpracy Słowian zachodnich i południowych pod koniec I wojny światowej³⁶. Po 1989 r. prof. Pułaski dał się też poznać jako aktywny animator życia naukowego, organizator wielu ważnych konferencji, których pokłosiem stały się zredagowane przez niego tomy prac zbiorowych³⁷. Należy wspomnieć zwłaszcza o jego wieloletniej aktywności jako współprze-

---

³² M. Zgórniak, *Plany integracji Europy Środkowej w latach 1918–1945*, w: *Rola Hexagonale w kształtowaniu jedności europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z Nauk Politycznych”, z. 48, 1992, s. 20–24; idem, *Problem utrzymania pokoju i ograniczenia zbrojeń w świecie współczesnym*, w: *Czynniki ewolucji współczesnych stosunków międzynarodowych. Materiały konferencji*, Kraków 1997; idem, *Sojusze i bloki polityczno–militarne w XIX i XX wieku*, „Dzieje Najnowsze” 1993, r. 24, 1992, z. 4, s. 51–59; idem, *Stan wojenny w Polsce*, w: *O stanie wojennym w Sejmowej Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej*, Warszawa 1997, s. 161–191; idem, *Wyścig zbrojeń po II wojnie światowej*, w: *Nauka wobec pokojowej współpracy w Europie (Materiały z Konferencji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim)*, Kraków 1992, s. 17–25.

³³ Na szczególną wzmiankę (z wyjątkowo obszernego dorobku naukowego prof. M. Zgórniaka) zasługują m.in.: *Ekonomiczne podstawy zbrojeń niemieckich w latach 1919–1935*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1989, r. 34, z. 1, s. 3–18; *Planowanie operacyjne Polski i Niemiec w 1939 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Historyczne”, z. 99, 1991, s. 41–59; *Sytuacja militarna 1918 r. i załamanie się państw centralnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Historyczne”, z. 95, 1991, s. 39–47; *Wojna i okupacja na Podkarpaciu i Podhalu*, Kraków 1998, s. 408 (wspólnie z W. Rojkiem i A. Suchcitzem); *Wokół genezy „Fall Barbarossa” i problemu wojny prewencyjnej w 1941 r.*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, t. XXI, Wrocław 1998, s. 181–196.

³⁴ *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w okresie I X 1939–6 VII 1945*, red. nauk. serii M. Zgórniak, t. I–VIII, Kraków 1994–2008.

³⁵ *Wielka historia Polski*, red. S. Grodziski, J. Wyrozumski, M. Zgórniak, t. I–X, Kraków 1998–2001; *Wielka historia świata*, red. J. A. Gierowski, S. Grodziski, J. Wyrozumski, t. I–XII, Kraków 2004–2006.

³⁶ Szerzej o dorobku naukowym prof. Pułaskiego zob. *Naród–państwo. Europa Środkowa w XIX i XX wieku: studia ofiarowane Michałowi Pułaskiemu w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, red. A. Patek, W. Rojek, Kraków 2006, s. 11–17.

³⁷ *Polska, Niemcy, Europa w 1939 roku: materiały z sesji zorganizowanej w Uniwersytecie Jagiellońskim 14 grudnia 1989 r. z okazji 50. rocznicy wybuchu II wojny światowej*, red. M. Pułaski, Kraków 1991; idem, *W 70-lecie odzyskania niepodległości przez Polskę 1918–1988: materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 27–28.X.1988*, Warszawa–Kraków 1991; idem, *Z dziejów przemian w Europie Środkowo–Południowo–Wschodniej po drugiej wojnie swia-*

wodniczącego dwóch ciał międzyrządowych: Polsko–Czeskiej i Polsko–Słowackiej Komisji Nauk Humanistycznych. Owocem ich prac było kilka znaczących publikacji, w których przygotowaniu i redakcji naukowej uczestniczył prof. Pułaski, w tym pionierskie polsko–słowackie opracowanie na temat dziejów Spisza oraz trzy tomy poświęcone procesom transformacyjnym w Polsce i Czechosłowacji po II wojnie światowej³⁸.

Zakres prowadzonych przez prof. dr. hab. Wojciecha Rojka badań naukowych obejmuje również rozległą problematykę: stosunki międzynarodowe na przełomie XIX i XX w. oraz w XX w., polityka mocarstw na Bałkanach w XX w., zagadnienia zbrojeń morskich w XX w. oraz funkcjonowanie władz Rzeczypospolitej na uchodźstwie 1939–1945. Jednym z najważniejszych osiągnięć naukowo–badawczych prof. Rojka było opracowanie (we współpracy z dr. Andrzejem Suchcitzem) ośmiotomowej edycji źródłowej *Protokoły z posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w okresie I X 1939–6 VII 1945*³⁹. Oprócz powyższego monumentalnego opracowania W. Rojek ogłosił po 1989 r. monografie poświęcone m.in.: polityce morskiej wielkich mocarstw w okresie międzywojennym⁴⁰, działalności konspiracyjnej oraz zmaganiom z okupacją niemiecką na Podhalu i Podkarpaciu⁴¹, losach zasobów Banku Polskiego⁴², rywalizacji politycznej na Dalekim Wschodzie na przełomie XIX/XX w.⁴³ czy też stosunkom międzynarodowych w XX w.⁴⁴ W tym kontekście należy wspomnieć zwłaszcza

---

toowej, Kraków 1993; idem, *Z dziejów prób integracji europejskiej od średniowiecza do współczesności*, Kraków 1995; idem, *Między dwoma totalitaryzmami: Europa Środkowa i Południowo–Wschodnia w latach 1933–1956*, Kraków 1997; idem, *Z dziejów Europy Środkowej w XX wieku: studia ofiarowane Henrykowi Batowskiemu w 90. rocznicę urodzin*, Kraków 1997.

³⁸ *Terra Scepusiensis. Stan badań nad dziejami Spiszu. Stav badań o dejinách Spiša*, red. R. Gładkiewicz, M. Homza, współdziałł M. Pułaski, M. Slivka, Levoča–Wrocław 2003; *Mezi dvěma transformacemi. Československo a Polsko v letech 1947(1948)–1989. Od transformaci do transformaci. Polska i Czechosłowacja w latach 1947 (1948)–1989*, red. J. J. Bruski, E. Maur, M. Pułaski, J. Valenta, Praha 2001; *Procesy transformacyjne w Polsce i Czechosłowacji w latach 1944 (1945)–1948. Procesy transformace v Polsku a v Československu v letech 1944 (1945)–1948*, red. J. J. Bruski, E. Maur, M. Pułaski, F. Svátek, Wrocław–Opole 2004; *Procesy transformacyjne w Polsce i Czechosłowacji/Czechach po 1989 roku. Transformační procesy v Polsku a v Československu/ Česku po roce 1989*, red. J. J. Bruski, E. Maur, M. Pułaski, J. Vykoukal, Wrocław 2005. Ponadto: *Doświadczenia trzech generacji Polaków, Czechów i Słowaków 1918–1998*, red. M. Pułaski, J. Valenta, Wrocław 1998; także redakcja polskiej edycji „Kontaktów”, periodyku Polsko–Słowackiej Komisji Nauk Humanistycznych.

³⁹ *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w okresie I X 1939–6 VII 1945*, red. M. Zgórnjak, oprac. W. Rojek, Kraków 1994–2008. We współpracy z A. Suchcitzem i L. Maikiem powstało również kolejne wydawnictwo źródłowe *Wybór dokumentów do dziejów polskiego uchodźstwa niepodległościowego 1939–1991*, Londyn 1997. Autorstwa W. Rojka było również wydawnictwo *Les rapports entre le Gouvernement Polonais de Londres et le Général de Gaulle: juin 1940–juin 1945*, Paris 2000.

⁴⁰ W. Rojek, *Spory o władanie morzem: polityczno–dyplomatyczne aspekty zbrojeń morskich w okresie międzywojennym 1919–1939*, Kraków 1994.

⁴¹ G. Mazur, W. Rojek, M. Zgórnjak, *Wojna i okupacja na Podkarpaciu i Podhalu: na obszarze Inspektoratu ZWZ–AK Nowy Sącz 1939–1945*, Kraków 1998.

⁴² W. Rojek, *Odyseja skarbu Rzeczypospolitej: losy złota Banku Polskiego 1939–1950*, Kraków 2000.

⁴³ Idem, *Ekspansja mocarstw w Chinach i jej wpływ na rozwój stosunków międzynarodowych w latach 1895–1914*, Kraków 1990.

⁴⁴ Idem, *Les aspects politiques de la visite de général de Gaulle en Pologne à la lumière de la presse polonaise*, Paris 1991; idem, *Ruś Podkarpacka w polityce państw Europy Środkowej w dobie Monachium*, Gorzów Wielkopolski 2004.

cza o obszernej syntezie wydarzeń międzynarodowych schyłku XIX stulecia i w XX w.⁴⁵ Prof. Rojek był także jednym z autorów opracowania zarysu dziejów II Korpusu Polskiego we Włoszech po zakończeniu II wojny światowej⁴⁶. Osobny rozdział w naukowo-badawczej działalności W. Rojka stanowi aktywna praca redakcyjna przy edycjach opracowań o charakterze podręczników akademickich i materiałów konferencyjnych⁴⁷.

Dr hab. Jan Rydel (od 2010 r. prof. Uniwersytetu Pedagogicznego) zajmował się w omawianym czasie szerokim zakresem dziejów społecznych i politycznych Europy Środkowej w XIX i XX w. Dotyczyło to m.in. historii Galicji w latach 1846–1918, historii wojskowej XIX–XX w. oraz losów Polaków w Niemczech i innych krajach Europy Zachodniej w latach 1939–1955⁴⁸. Istotnym fragmentem działalności naukowo-badawczej dr. hab. Jana Rydla było także uczestnictwo w pracach kolegiów redakcyjnych i współautorstwo monografii z zakresu historii stosunków międzynarodowych w XX w.⁴⁹

Dr hab. Artur Patek, prof. UJ, swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół dziejów Bliskiego Wschodu i Izraela, ze szczególnym uwzględnieniem bliskowschodniej polityki Wielkiej Brytanii oraz zagadnień związanych z imigracją żydowską do Palestyny przed utworzeniem Izraela⁵⁰. Ponadto w dorobku dr. hab. Patka są prace dotyczące losów ludności polskiej w Rosji i Związku Radzieckim⁵¹, dziejów Żydowskiego Obwodu Autonomicznego w ZSRS⁵² oraz Polaków na Bliskim Wschodzie w XX w.⁵³ Interesuje się także obecnością Polaków w światowej kinematografii⁵⁴.

---

⁴⁵ Idem, *Historia nowoczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2010.

⁴⁶ *Działalność społeczna II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych 1945–1946: sprawozdanie płk. Kazimierza Butlerewicza*, oprac. C. Brzoza, A. Pilch, W. Rojek, Kraków 2006.

⁴⁷ *Państwa europejskie na drodze do niepodległości w drugiej połowie XIX i XX wieku: studia ofiarowane Profesorowi Marianowi Zgórniakowi*, red. W. Rojek, I. Stawowy-Kawka, Kraków 2003; *Naród–państwo. Europa Środkowa w XIX i XX wieku: studia ofiarowane Michałowi Pułaskiemu w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, red. A. Patek, W. Rojek, Kraków 2006; *Od drugiej wojny światowej do XXI wieku*, red. W. Rojek (współautor), Kraków 2006, seria: *Wielka historia świata*, J. A. Gierowski, S. Grodziski, J. Wyrozumski (kom. red.), t. XII; *Stan świadomości narodowej Polaków w przededniu niepodległości: materiały z posiedzenia zorganizowanego z okazji 90-lecia odzyskania niepodległości w 1918 roku*, red. J. Machnik, W. Rojek, Kraków 2010.

⁴⁸ J. Rydel, „Polska okupacja” w północno-zachodnich Niemczech 1945–1948: nieznaną rozdział stosunków polsko-niemieckich, Kraków 2000; idem, *W służbie cesarza i króla: generałowie i admirałowie narodowości polskiej w siłach zbrojnych Austro-Węgier w latach 1868–1918*, Kraków 2001.

⁴⁹ *Austria–Polska: 1000 lat kontaktów*, red. J. Buszko, W. Leitsch, J. Rydel, Kraków 1997; *Najnowsza historia świata 1945–1995*, red. A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, t. I–III, Kraków 1997 (oraz wydania późniejsze).

⁵⁰ A. Patek, *Wielka Brytania wobec Izraela w okresie pierwszej wojny arabsko-izraelskiej, maj 1948–styczeń 1949*, Kraków 2002; idem, *Żydzi w drodze do Palestyny 1934–1944: szkice z dziejów aliji bet — nielegalnej imigracji żydowskiej*, Kraków 2009 (także wydanie w języku angielskim: *Jews On Route to Palestine, 1934–1944. Sketches from the History of Aliyah Bet — Clandestine Jewish Immigration*, Kraków 2012).

⁵¹ Rozdziały dotyczące historii ludności polskiej w Rosji carskiej, ZSRS, Wspólnocie Niepodległych Państw oraz na Litwie, Łotwie i w Estonii w: *Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001; A. Patek, *Polacy w Rosji i ZSRR*, w: *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992, s. 283–363.

⁵² A. Patek, *Birobidżan: sowiecka ziemia obiecana? Żydowski Obwód Autonomiczny w ZSRR*, Kraków 1997.

⁵³ Idem, *Polski cmentarz w Jerozolimie: Polacy pochowani na cmentarzu katolickim na Górze Syjon*, Kraków 2009.

⁵⁴ Idem, *Władysław Sheybal: kadry z życia artysty*, Kraków 2004.

Uwagę dr. hab. Jana Jacka Bruskiego przyciągają przede wszystkim zagadnienia związane z dziejami Ukrainy i stosunkami polsko–ukraińskimi. Interesują go zwłaszcza losy emigracji petlurowskiej w okresie międzywojennym oraz problem miejsca kwestii ukraińskiej w relacjach polsko–sowieckich. Tematyce tej poświęcił dwie obszernie monografie⁵⁵, jest też współautorem syntezy historii Ukrainy w XX w.⁵⁶ Ważną pozycję w dorobku dr. hab. Bruskiego stanowi ponadto edycja polskich dokumentów dyplomatycznych i wywiadowczych dotyczących „Wielkiego Głodu” z lat 1932–1933⁵⁷. Wiele pomniejszych prac badacz ten poświęcił również zagadnieniom formowania się świadomości narodowej karpaccich Rusinów, a także funkcjonowania Zakarpacia w składzie I Republiki Czechosłowackiej⁵⁸. Owocem zainteresowań problemami czesko–słowackimi są też prace redakcyjne, w których uczestniczył dr hab. Bruski⁵⁹.

Dr hab. Piotr Mikietyński zajmuje się w swojej działalności naukowo–badawczej historią wojskowości XIX i XX w. (ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowo–Wschodniej)⁶⁰, dziejami politycznymi Polski w latach 1914–1945⁶¹, stosunkami politycznymi i narodowościowymi w Europie Środkowej w XX w.⁶² oraz syntezą politycznej historii powszechnej po II wojnie światowej⁶³. Dodatkową sferą działalności dr. hab. Mikietyńskiego są prace o charakterze translatorskim, redakcyjnym i konsultacyjnym z zakresu historii politycznej i wojskowej Europy XX w.⁶⁴ oraz udział w popularnonaukowych przedsięwzięciach edytorskich⁶⁵.

⁵⁵ J. J. Bruski, *Petlurowcy: Centrum Państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919–1924)*, Kraków 2004; idem, *Między prometeizmem a Realpolitik: II Rzeczpospolita wobec Ukrainy Sowieckiej 1921–1926*, Kraków 2010.

⁵⁶ J. J. Bruski, A. Chojnowski, *Ukraina*, Warszawa 2006.

⁵⁷ *Holodomor 1932–1933: Wielki Głód na Ukrainie w dokumentach polskiej dyplomacji i wywiadu*, oprac. J. J. Bruski, Warszawa 2008.

⁵⁸ M.in.: *Rząd i partie polityczne I Republiki Czechosłowackiej wobec sporu o orientację narodową Rusinów zakarpaccich (1919–1938)*, „Studia Historyczne” (Kraków) 1997, z. 2, s. 191–211; J. J. Bruski, *Rusini w Polsce i na Słowacji. Meandry świadomości narodowej*, w: *Świadomość narodowa w Polsce i Słowacji w XIX i XX wieku*, red. S. Bednarek, Wrocław 2003, s. 109–129.

⁵⁹ Chodzi o omówione wcześniej trzy tomy, poświęcone procesom transformacyjnym w Polsce i Czechosłowacji, które autor ten zredagował wspólnie z prof. Michałem Pułaskim.

⁶⁰ P. Mikietyński, *General Stanisław hrabia Szepczycki. Między Habsburgami a Rzeczpospolitą (okres 1867–1918)*, Kraków 1999; idem, *9 Pułk Strzelców Konnych im. Gen. Kazimierza Pułaskiego w kampanii wrześniowej 1939 roku. Wspomnienia i relacje*, Kraków 2001 (opracowanie i przypisy); idem, *Służba wywiadowczo–informacyjna środowiska Legionów Polskich (1906–1916)*, „Studia Historyczne”, r. XLVII, 2004, z. 3–4 (187–188); A. Szylling, *Moje dowodzenie w roku 1939*, Kraków 2007 (opracowanie i przypisy).

⁶¹ P. Mikietyński, *Niemiecka droga ku Mitteleuropie. Polityka II Rzeszy wobec Królestwa Polskiego (1914–1916)*, Kraków 2009.

⁶² Idem, *Dążenia niepodległościowe narodów Północnego Kaukazu w XX wieku*, w: *Państwa europejskie na drodze do niepodległości (w drugiej połowie XIX i XX wieku)*. *Studia ofiarowane Profesorowi Marianowi Zgórniakowi*, red. W. Rojek, I. Stawowy–Kawka, Kraków 2003, s. 365–376.

⁶³ *Najnowsza historia polityczna świata 1945–1995*, red. A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, Kraków 1997 (oraz wydania kolejne); *Wielka historia świata*, t. XI, *Wielkie wojny XX wieku (1914–1945)*, red. M. Zgórniak, Kraków 2006 (autorstwo 21 podrozdziałów–kapsułów); *Wielka historia świata*, t. XII, *Od drugiej wojny światowej do XXI wieku*, red. W. Rojek, Kraków 2006 (autorstwo 6 rozdziałów).

⁶⁴ J. von Lang, *Między Hitlerem a Himmlerem. General Karl Wolff*, Kraków 2005 (konsultacja naukowa i przypisy); N. Davies, *Europa walczy 1939–1945. Nie takie proste zwycięstwo*, Kraków 2008 (konsultacja historyczna); R. Braithwaite, *Moskwa 1941. Największa bitwa II wojny światowej*, Kraków 2008; A. Seaton, *Wojna totalna. Wehrmacht przeciw Armii Czerwonej*, Kraków 2010 (przekład, konsultacja, przypisy).

⁶⁵ *Popularna encyklopedia A–Z*, Kraków 1997 (autorstwo około 200 haseł z zakresu historii powszech-

Zainteresowania badawcze dr. hab. Jakuba Polita odnoszą się do obszernej problematyki z zakresu stosunków międzynarodowych. Szczególnie dużo uwagi poświęca jednak dr hab. Polit roli Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii w polityce globalnej w XX w., ekspansji wielkich mocarstw w Azji Wschodniej w XIX i XX w.⁶⁶, sytuacji politycznej w Azji Wschodniej i na Pacyfiku podczas i po zakończeniu II wojny światowej oraz wojnie domowej w Chinach w latach 1945–1949⁶⁷. Osobny i bardzo istotny fragment działalności naukowej dr. hab. Polita stanowiło współautorstwo podręczników akademickich z zakresu historii politycznej i stosunków międzynarodowych w XX w.⁶⁸

Niewątpliwie znaczący wkład do studiów nad dziejami najnowszymi mają publikacje autorstwa badaczy z Zakładu Historii Europy Wschodniej. Od 2002 r. jego kierownikiem jest prof. dr hab. Andrzej Nowak (związany również z Instytutem Historii PAN, gdzie od 2002 r. pełni funkcję kierownika Pracowni Dziejów Rosji i Europy Wschodniej). W obszarze zainteresowań naukowych Profesora znajduje się rozległa problematyka badawcza: od historii stosunków polsko–rosyjskich w XVIII–XX w.⁶⁹, poprzez rosyjską myśl polityczną w XVIII–XX w., po wnikliwe analizy kwestii imperium w dziejach Europy Wschodniej w XVIII–XX w.⁷⁰ Osobny rozdział pracy naukowej prof. dr. hab. Nowaka stanowią udział

---

nej XX w.); *Ilustrowana encyklopedia dla dzieci i młodzieży*, t. I–III, Kraków 1997 (autorstwo ponad 200 haseł); *Encyklopedia powszechna*, Kraków 1999 (około 200 haseł z historii powszechnej XX w.).

⁶⁶ J. Polit, *Odwrót znad Pacyfiku? Wielka Brytania wobec Dalekiego Wschodu, 1914–1922*, Kraków 1999; idem, *Lew i smok. Wielka Brytania a kryzys chiński, 1925–1928*, Kraków 2006; idem, *Starzy przyjaciele, nowi wrogowie. Wielka Brytania wobec Japonii 1921–1942*, „Studia Historyczne” 2008, z. 2 (202), s. 171–183; idem, *Główne nurty historiografii anglosaskiej wobec narodowych Chin Kuomintangu, „Azja–Pacyfik. Społeczeństwo–Polityka–Gospodarka”* 2008, t. XI, s. 209–218; idem, *Dyplomacja brytyjska, japońska i amerykańska w Chinach, 1895–1949*, „Dzieje Najnowsze”, r. XLII, 2010, nr 1, s. 19–40; idem, *Mocarstwa wobec Rewolucji Xinhai*, „Azja–Pacyfik” 2011, t. XIV, s. 87–106.

⁶⁷ Idem, *Smutny kontynent. Z dziejów Azji Wschodniej w XX wieku*, Kraków 2002; idem, *Chiny*, Warszawa 2004; idem, *Pod wiatr: Czang Kaj-szek, 1887–1975*, Kraków 2008; idem, *Chiny 1946–1949*, Warszawa 2010.

⁶⁸ *Najnowsza historia świata 1945–1995*, red. A. Patek, J. Rydel, J. J. Węc, Kraków 1997 (oraz wydania następne) (rozdziały dotyczące Azji Wschodniej i ONZ); *Historia polityczna świata w XX wieku (1945–2000)*, red. M. Bankowicz, t. II, Kraków 2004 (rozdziały dotyczące Azji Wschodniej, ONZ i niektórych państw Afryki); *Wielka historia świata*, red. W. Rojek, t. XII, *Od drugiej wojny światowej do XXI wieku*, Kraków 2006 (część dotycząca Japonii, Chin z Tajwanem, Indochin, Indii, Pakistanu, Bangladeszu, Sri Lanki).

⁶⁹ A. Nowak, *Polacy, Rosjanie i biesy: studia i szkice historyczne z XIX i XX wieku*, Kraków 1998; A. Nowak, *Polska i trzy Rosje: studium polityki wschodniej Józefa Piłsudskiego (do kwietnia 1920 roku)*, Kraków 2001; *Józef Piłsudski: wyobrażenia i dzieło polityczne*, red. J. Machnik, A. Nowak, Kraków 2006.

⁷⁰ A. Nowak, *Jak rozbić rosyjskie imperium? Idee polskiej polityki wschodniej (1733–1921)*, Kraków 1999; R. Pipes, *Rosja, komunizm i świat: wybór esejów*, Kraków 2002 (tłumaczenie); R. Szporluk, *Imperium, komunizm i narody: wybór esejów*, Kraków 2003 (wstęp, redakcja, tłumaczenie); A. Nowak, *Od imperium do imperium: spojrzenie na historię Europy Wschodniej*, Kraków 2004; idem, *Powrót do Polski: szkice o patriotyzmie po „końcu historii” 1989–2005*, Kraków 2005; *Rosja i Europa Wschodnia: „imperiologia” stosowana*, red. A. Nowak, Warszawa 2006; idem, *Historie politycznych tradycji: Piłsudski, Putin i inni*, Kraków 2007; idem, *History and Geopolitics: a Contest for Eastern Europe*, Warsaw 2008; idem, *Ofiary, imperia i historycy: studium przypadków (od XVIII do XXI wieku)*, Kraków 2009; idem, *Impérium a ti druži: Rusko, Polsko a moderni dějiny východni Evropy*, Brno 2010; idem, *Ofiary imperium — imperia jako ofiary: 44 spojrzenia*, Warszawa 2010; idem, *Imperiological studies: a Polish perspective*, Kraków 2011.

w redakcji i autorstwo (lub współautorstwo) wydawnictw z zakresu najnowszych dziejów Polski i powszechnych⁷¹.

Specjalnością naukową dr. hab. Jarosława Moklaka są dzieje Europy Środkowej i Wschodniej w XIX–XX w. W swoich badaniach koncentruje się na historii orientacji politycznych na Łemkowszczyźnie w okresie Drugiej Rzeczypospolitej oraz rozwoju świadomości narodowej Ukraińców w XIX–XX w.⁷²

Dr hab. Henryk Głębocki zajmuje się problematyką stosunków polsko–rosyjskich w XIX–XX w. oraz Imperium Rosyjskiego i sowieckiego⁷³, nie stroniąc w swoich badaniach od najnowszych dziejów Polski⁷⁴. Aktywnie uczestniczy również w realizacji różnych projektów dotyczących historii Polski w latach 1945–1989⁷⁵.

Zainteresowanie dziejami najnowszymi można zauważyć wśród części pracowników Zakładu Historii Polski Nowoczesnej. Problematyką dziejów Polski w XX w. zajmuje się kierownik zakładu prof. dr hab. Tomasz Gąsowski. W swojej działalności naukowo–badawczej zajmuje się on m.in. kwestią przemian narodowościowych w Europie Środkowo–Wschodniej

⁷¹ *Encyklopedia II wojny światowej*, red. S. L. Mayer, Kraków 1998 (autorstwo spraw polskich); *Kronika Polski*, red. A. Nowak, Kraków 1998 (oraz 2005); A. Nowak, *Karol Wojtyła — Jan Paweł II: kronika życia i pontyfikatu*, Kraków 2003; *Polska — Jan Paweł II*, Kraków 2004; *Formuły patriotyzmu w Europie Środkowej od nowożytności do współczesności*, red. A. Nowak, A. A. Zięba, Kraków 2009; A. Nowak, *Od Polski do post–polityki: intelektualna historia zapaści Rzeczypospolitej*, Kraków 2010; idem, *Ojczyzna ocalona: wojna sowiecko–polska 1919–1920*, Kraków 2010; idem, *Czas walki z Bogiem*, Kraków 2011.

⁷² J. Moklak, *Łemkowszczyzna w Drugiej Rzeczypospolitej: zagadnienia polityczne i wyznaniowe*, Kraków 1997; *The Lemkos of Poland: articles and essays*, red. P. Best, J. Moklak, Cracow–New Haven, Conn. 2000; *The Lemko Region, 1939–1947: War, Occupation and Deportation*, red. P. Best, J. Moklak, New Haven, Conn.–Cracow 2002; J. Moklak, *W walce o tożsamość Ukraińców. Zagadnienia języka wykładowego w szkołach ludowych i średnich w pracach galicyjskiego Sejmu Krajowego 1866–1892*, Kraków 2004; *Ukraińskie tradycje parlamentarne XIX–XXI w.*, red. J. Moklak, Kraków 2006.

⁷³ H. Głębocki, *Media o stosunkach polsko–rosyjskich (luty–grudzień 2001)*, Warszawa 2001; idem, *Gry w islam (Radykalizm islamski w polityce Rosji na Kaukazie i w Azji Środkowej)*, „Arcana” 2004, nr 1–2 (55–56), s. 61–91 (odbitka). To samo w wersji angielskiej: *Playing Islam (Islamic Radicalism in Russia’s Caucasus and Central Asian Policy)*, „The Polish Foreign Affairs Digest” 2004, t. IV, nr 2 (11), 2004, s. 167–210 (odbitka); idem, *Kresy imperium: szkice i materiały do dziejów polityki Rosji wobec jej peryferii (XVIII–XXI w.)*, Kraków 2006.

⁷⁴ Idem, *Studencki Komitet Solidarności w Krakowie 1977–1980*, Warszawa 1994; idem, „Przegląd Dyplomatyczny” (1919–1921), Warszawa 2001; idem, *Policja tajna przy robocie: z dziejów państwa policyjnego PRL*, Kraków 2005; idem, *Dwadzieścia lat „Solidarności” (1980–2000)* (współautorstwo z J. Karpińskim i A. Dudkiem), Warszawa 2000 (autorstwo części II: „Konspira” — dzieje „Solidarności” w podziemiu 1981–1989); wersja poszerzona i uzupełniona tej książki *Dzieje „Solidarności” w podziemiu 1981–1989*, w: *Solidarność — droga do niepodległości 1980–2005*, Warszawa 2005. (Ten sam tekst, w wersji skróconej w języku angielskim i japońskim 2005). *Komunizm w Polsce. Zdrada. Zbrodnia. Zakłamanie. Zniewolenie*, Kraków 2005 (współautorstwo); „Wojna z narodem”, w: *Zaczęło się w Polsce 1939–1989*, Warszawa 2009, s. 165–210. Ten sam tekst w anglojęzycznym wydaniu tej samej książki *At War with the People (1981–1989)*, w: *It All Began in Poland*, Warsaw 2009, s. 165–210.

⁷⁵ *Antykomunizm polski: tradycje intelektualne: wybór tekstów źródłowych*, red. B. Szlachta, Kraków 2000 (opracowanie tekstów); (ta sama publikacja w języku angielskim, Kraków 2001); *W obronie niepodległości: antykomunizm w II Rzeczypospolitej*, red. J. Kłoczkowski, F. Musiał, Kraków 2009 (opracowanie tekstów źródłowych).

w XIX–XX w. (w szczególności historią Żydów)⁷⁶ i dziejami społeczno–politycznymi Polski XX w.⁷⁷

Do czasu przejścia na emeryturę (w 2002 r.) historią Polski XX w. zajmował się również prof. dr hab. Mariusz Kulczykowski. Istotną część publikacji Profesora dotyczyła m.in. historii gospodarczej i społecznej Polski w XVIII–XX w., studiów nad chłopskim tkactwem okręgu Andrychowa (XVII–XX w.), formowania się inteligencji polskiej w XIX–XX w. czy też społeczności akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w XX w.⁷⁸

Prace z zakresu historii najnowszej pojawiają się również w dorobku naukowym dr. hab. Krzysztofa Ślusarka. Wśród zainteresowań tego badacza znajdują się m.in. dzieje społeczne, gospodarcze i polityczne wsi polskiej w XVIII–XX w., jak również kwestie przemian społeczno–gospodarczych w środowiskach małomiasteczkowych po II wojnie światowej⁷⁹. Podobna sytuacja występuje w przypadku dr. hab. Michała Baczkowskiego, prof. UJ. W swoich szczegółowych badaniach naukowych zajmuje się on m.in. dziejami wojskowości austro–węgierskiej w XVIII–XX w. oraz historią Galicji (aspektami politycznymi i militarnymi)⁸⁰.

---

⁷⁶ T. Gąsowski, *Między gettem a światem: dylematy ideowe Żydów galicyjskich na przełomie XIX i XX wieku*, Kraków 1996.

⁷⁷ Idem, *Wojna polsko–bolszewicka 1919–1920*, Kraków 1990; *Słownik historii Polski 1939–1948*, red. A. Chwalba, T. Gąsowski, Kraków 1994; T. Gąsowski, J. Ronikier, Z. Zblewski, *Bitwy polskie: leksykon*, Kraków 1999; *Wybory '89 w Krakowie: wspomnienia, relacje i dokumenty z kampanii wyborczej Małopolskiego Komitetu Wyborczego „Solidarność”*, red. T. Gąsowski, Kraków 1999; *Państwo polskie wobec Polaków na Wschodzie: poszukiwanie modelu polityki*, red. T. Gąsowski, Kraków 2000; T. Gąsowski, *Pod sztandarami Orła Białego: kwestia żydowska w Polskich Siłach Zbrojnych w czasie II wojny światowej*, Kraków 2002; idem, *Między sierpniem a grudniem: „Solidarność” w Krakowie i Małopolsce w latach 1980–1981*, Kraków 2006; *Sport i polityka w dwudziestowiecznych państwach totalitarnych i autorytarnych*, red. T. Gąsowski, S. Bielański, Kraków 2009; *„Solidarność” Uniwersytetu Jagiellońskiego 1980–1989: wybór dokumentów*, red. T. Gąsowski, A. Roliński, Kraków 2010.

⁷⁸ M. Kulczykowski, *Żydzi — studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego w dobie autonomicznej Galicji (1867–1918)*, Kraków 1995; idem, *Żydzi — studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego w Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, Kraków 2004.

⁷⁹ K. Ślusarek, *Szlachta zagrodowa w Galicji 1772–1939. Stan i przeobrażenia warstwy pod zaborem austriackim i w okresie niepodległości*, w: *Galicja i jej dziedzictwo*, red. J. Chłopecki, H. Madurowicz–Urbańska, t. 2: *Spółczesność i gospodarka*, Rzeszów 1995; idem, *Narodziny nowoczesnego nacjonalizmu polskiego i konflikty narodowościowe na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w.*, w: *Fenomen nowoczesnego nacjonalizmu w Europie Środkowej*, red. B. Link, J. Lüer, K. Struve, Opole 1997; idem (współautorstwo), *Dzieje Nagłowic, Jędrzejów–Kraków 2006*; idem, *Jędrzejów i Ziemia Jędrzejowska po II wojnie światowej — postulaty badawcze*, w: *Cystersi — Jędrzejów — Ziemia Jędrzejowska. Wspólne dziedzictwo*, red. K. Ślusarek, Jędrzejów–Kraków 2006, s. 151–162.

⁸⁰ M. Baczkowski, *Austro–węgierskie siły zbrojne w autonomicznej Galicji*, „Prace Komisji Środkowo-europejskiej PAU”, t. VII, 2000, s. 61–74; idem, *Prostytycja w Krakowie na przełomie XIX i XX w.*, „Studia Historyczne” 2000, z. 4, s. 593–607; idem, *Żołnierze narodowości polskiej w podboju i okupacji Bośni i Hercegowiny przez Austro–Węgry (1878–1914)*, ZNUJ, „Prace Historyczne” 2000, z. 127, s. 107–120; idem, *Austro–węgierskie inwestycje militarne w Galicji w planach strategicznych Franza Conrada von Hötzendorfa (1906–1914)*, w: *Śląsk, Polska, emigracja. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Pilchowi*, red. I. Paczyńska, Kraków 2002, s. 111–121; idem, *Pod czarno–żółtymi sztandarami. Galicja i jej mieszkańcy wobec austro–węgierskich struktur militarnych 1868–1914*, Kraków 2003; idem, *Obraz I wojny światowej w polskich czasopiśmiech ilustrowanych z 1914 roku*, „Studia Historyczne” 2005, z. 1, s. 45–59; idem, *Wpływ rewolucji 1905 roku w Rosji na austro–węgierskie przygotowania wojenne*, w: *Rewolucja 1905–1907 w Królestwie Polskim i w Rosji*, red. M. Przeniosła,

Z kolei dr hab. Tomasz Kargol podejmuje w swoich pracach problematykę związaną z funkcjonowaniem samorządu gospodarczego na ziemiach polskich w XIX–XX w. oraz zniszczeniami wojennymi i odbudową Galicji⁸¹.

Różne aspekty dziejów społeczno–gospodarczych XIX i XX w. to główne pole zainteresowań pracowników Zakładu Historii Gospodarczej i Społecznej. W ostatnich latach rozwijane są także inne zagadnienia. Profil badawczy zakładu jest zasługą prof. dr hab. Heleny Madurowicz–Urbańskiej (1918–2008), która przez wiele lat kierowała jego pracami. Jej badania koncentrowały się na przemianach społecznych i gospodarczych wsi polskiej w XVI–XX w., ze szczególnym uwzględnieniem Galicji. Badala także procesy urbanizacji, dzieje rodzinnego Lwowa oraz historię myśli naukowej⁸². Ostatnią swoją monografię poświęciła twórczości i myśli Franciszka Bujaka⁸³.

Wątki związane ze społeczno–gospodarczą historią Galicji w dobie autonomicznej tworczo rozwijał prof. dr hab. Jerzy Michalewicz. Zajmował się m.in. dziejami przemysłu, infrastrukturą społeczną, demografią⁸⁴. W latach dziewięćdziesiątych XX w. i w kolejnej dekadzie ogłosił m.in. prace dotyczące Żydów galicyjskich⁸⁵ i społeczności akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego⁸⁶.

Po przejściu prof. Michalewicza na emeryturę od 2002 r. pracami zakładu kieruje prof. dr hab. Piotr Franaszek. Zainteresowania naukowe prof. Franaszka początkowo koncentrowały się wokół społecznych i gospodarczych dziejów Galicji doby autonomicznej i monar-

S. Wiech, Kielce 2005, s. 237–246; idem, *Mieszkańcy Podhala w armii austro–węgierskiej u progu I wojny światowej*, w: *Małopolska i Podhale w latach Wielkiej Wojny 1914–1915*, cz. I, red. R. Kowalski, Nowy Targ 2005, s. 33–44; idem, *Żołnierze polscy w armii austro–węgierskiej w przededniu odzyskania przez Polskę niepodległości*, „Studia Historyczne” 2009, z. 1, s. 19–32.

⁸¹ T. Kargol, *Czy chłopci mogą pełnić mandat poselski? Spór konserwatystów z ludowcami o miejsce chłopów w systemie parlamentarnym Galicji na przełomie XIX i XX wieku*; idem, *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914–1918*, Kraków 2012, w: *Dzieje i przyszłość polskiego ruchu ludowego*, t. I: *Od zaborów do okupacji (1895–1945)*, red. A. Kołodziejczyk, W. Paruch, Warszawa 2002, s. 39–46; idem, *Kupiec Polski w latach 1907–1913*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, t. VI (2003), z. 1. (11), s. 53–79; idem, *Izba Przemysłowo–Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939*, Kraków 2003; idem, *Wielka Wojna w małym regionie. Sytuacja społeczno–gospodarcza powiatu tarnowskiego w czasie I wojny światowej na tle polityki Austro–Węgier*, w: *Z dziejów regionów Europy Środkowo–Wschodniej w XIX i XX w.*, red. M. Stolarczyk, J. Kuzicki, P. Grata, Rzeszów 2008, s. 213–219; idem, *Od kółek ziemian do Związku Ziemian w Krakowie. Ruch organizacyjny ziemiaństwa w zachodniej Galicji i Małopolsce 1906–1939*, Kraków 2010; idem, *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914–1918*, Kraków 2012.

⁸² O dorobku naukowym prof. H. Madurowicz–Urbańskiej zob. *Celem nauki jest człowiek... Studia z historii społecznej i gospodarczej ofiarowane Helenie Madurowicz–Urbańskiej*, red. P. Franaszek, Kraków 2000, s. 5–27.

⁸³ H. Madurowicz–Urbańska, *Franciszek Bujak — o nowy kształt historii*, Kraków 2001.

⁸⁴ J. Michalewicz, *Przemysł gorzelniany Galicji doby autonomicznej. Między monopolem dworskim a monopolem państwowym*, Kraków 1988; idem, *Informator statystyczny do dziejów społeczno–gospodarczych Galicji. Słownik historyczny przemysłu gorzelniczego Galicji doby autonomicznej*, t. I–IV, Kraków 1988–1993.

⁸⁵ Idem, *Żydowskie okręgi metrykalne i żydowskie gminy wyznaniowe w Galicji*, Kraków 1995.

⁸⁶ *Relacje pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego o ich losach osobistych i dziejach uczelni w czasie drugiej wojny światowej*, oprac. J. Michalewicz, Kraków 2005; *Inwentarz akt wydziałów i studiów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1850–1939 (1954)*, red. J. Michalewicz, Kraków 1997; *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850–1918. A–D*, red. J. Michalewicz, Kraków 1999.

chii habsburskiej⁸⁷. Sukcesywnie rozszerzana perspektywa badawcza z czasem objęła historię zdrowia publicznego⁸⁸, kwestie gospodarcze okresu zimnej wojny⁸⁹ oraz zagadnienia inwigilacji wyższych uczelni przez UB/ SB w czasach PRL⁹⁰. Ważnym aspektem udziału prof. Franaszka w międzynarodowych zespołach badawczych zajmujących się historią gospodarczą jest jego współautorstwo opracowania poświęconego robotnikom przemysłu włókienniczego⁹¹ oraz podręcznika historii gospodarczej czasów nowożytnych i najnowszych⁹².

W kręgu zagadnień związanych z represjami sowieckimi wobec ludności polskiej w latach II wojny światowej (i szerzej: polityką penitencjarną ZSRR) koncentrują się badania dr Aleksandry Arkusz⁹³. Wśród podejmowanych przez dr. Andrzeja Synowca tematów badawczych są m.in. obraz Drugiej Rzeczypospolitej w twórczości ks. Jana Piwowarczyka⁹⁴ oraz działalność Książęco-Biskupiego Komitetu Pomocy dla Dotkniętych Klęską Wojny w czasie I wojny światowej⁹⁵. Wątki dwudziestowieczne częściowo były podejmowane także w ogłoszonych przez dr. Stanisława Szuro (związanego z zakładem w latach dziewięćdziesiątych) opracowaniach dotyczących ludności wojskowej oraz rozwoju kolei żelaznych w Galicji przed I wojną światową⁹⁶.

Historii XX w. poświęcona jest znacząca część prac badawczych pracowników Zakładu Antropologii Historycznej, którym kieruje prof. dr hab. Andrzej Chwalba. W obszarze zainteresowań naukowych Profesora znajdują się: historia ruchów politycznych i idei politycznych w XIX i XX w., polski i europejski socjalizm wobec religii i kościołów⁹⁷, historia korupcji

---

⁸⁷ P. Franaszek, *Myśl techniczna w galicyjskim wiertnictwie naftowym w latach 1860–1918*, Kraków 1991; idem, *Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji. Rolnictwo w Galicji w dobie autonomii. Część I: Produkcja roślinna*, Kraków–Warszawa 1992; idem, *Produkcja roślinna w Galicji doby autonomicznej*, Kraków 2001.

⁸⁸ Idem, *Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji. Zdrowie publiczne w Galicji w dobie autonomii*, Kraków 2001; idem, *Zdrowie publiczne w Galicji w dobie autonomii (wybrane problemy)*, Kraków 2002; *Informacja naukowa w zdrowiu publicznym*, red. P. Franaszek, Kraków 2001.

⁸⁹ Idem, *Economic Cooperation Between Poland and European Neutral States in the Cold War Period, w: Gaps in the Iron Curtain. Economic relations Between Neutral and Socialist Countries in Cold War Europe*, red. P. Franaszek i in., Kraków 2009, s. 206–217.

⁹⁰ *Naukowcy władzy, władza naukowcom. Studia*, red. P. Franaszek, Warszawa 2010; *Stłamszona nauka? Inwigilacja środowisk akademickich i naukowych przez aparat bezpieczeństwa w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku*, red. P. Franaszek, Warszawa 2010; P. Franaszek, „Jagiellończyk”. *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach osiemdziesiątych XX w.*, Kraków 2012.

⁹¹ *The Ashgate Companion to the History of Textile Workers, 1650–2000*, red. L. Heerma van Voss, E. Hiemstra-Kuperus, E. van Nederveen Meerkerk, Ashgate Publishing Group 2010.

⁹² *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. II: *1870 to the Present*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge University Press 2010; idem,

⁹³ A. Arkusz, *Obywatele polscy w Obozie NKWD–MWD ZSRR nr 178–454 w Riazaniu w latach 1944–1947*, Kraków 2010.

⁹⁴ A. Synowiec, *II Rzeczpospolita w twórczości ks. Jana Piwowarczyka. Wybrane zagadnienia społeczne i polityczne*, Kraków 2006.

⁹⁵ Idem, *Działalność delegacji diecezjalnych Książęco-Biskupiego Komitetu Pomocy dla Dotkniętych Klęską Wojny podczas I wojny światowej*, „*Studia Historyczne*” 2008, z. 3–4, s. 299–312.

⁹⁶ S. Szuro, *Ludność wojskowa Austro-Węgier rekrutująca się i stacjonująca na terenie Galicji w latach 1869–1913*, Kraków 1990; idem, *Koleje żelazne w Galicji w latach 1847–1914*, Kraków 1997 (obie prace ukazały się w serii: „*Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji*”).

⁹⁷ A. Chwalba, *Sacrum i rewolucja: socjaliści polscy wobec praktyk i symboli religijnych (1870–1918)*,

w Rosji, Prusach i Austrii w XIX/XX w.⁹⁸, historia ruchów narodowych w Europie⁹⁹. Ważny element działalności naukowo-badawczej prof. Chwalby stanowią również syntezy dziejów Polski i powszechnych w XIX i XX w.¹⁰⁰ Zainteresowania badawcze dr. hab. Tadeusza Czekalskiego odnoszą się do obszernego zakresu tematycznego: od historii społeczno-religijnej Półwyspu Bałkańskiego w XIX–XX w.¹⁰¹, polityki wewnętrznej Albanii i Grecji w XX w.¹⁰², po zagadnienia życia codziennego i obyczajowości w PRL. Dr Dobrochna Kałwa (pracownik zakładu do 2012 r.) koncentrowała się w swojej pracy naukowo-badawczej na szeroko rozumianej historii społecznej i kulturowej XIX i XX w.¹⁰³, ze szczególnym uwzględnieniem historii kobiet¹⁰⁴ oraz *gender*¹⁰⁵ i *oral history*¹⁰⁶. Brała udział w projektach badawczych z zakresu historii społecznej XX w.¹⁰⁷ Jest także współautorką opracowań

Kraków 1992; idem, *Kościół katolicki a socjaliści polscy na przełomie wieku XIX i XX*, Kraków 1995; idem, *Appartenance religieuse et comportements politiques en temps de crise en Pologne (1968–1981)*, Paris 1996.

⁹⁸ Idem, *Imperium korupcji w Rosji i Królestwie Polskim w latach 1861–1917*, Kraków 1995.

⁹⁹ Idem, *Józef Piłsudski — historyk wojskowości*, Kraków 1993; *Czasy „Solidarności”: francuscy związkowcy i NSZZ „Solidarność” 1980–1990*, Kraków 1997.

¹⁰⁰ *Słownik historii Polski 1939–1948*, red. A. Chwalba, T. Gąsowski, Kraków 1994; *Kalendarium dziejów Polski: od prahistorii do 1998 roku*, red. A. Chwalba, Kraków 1999; A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2000; idem, *Kraków w latach 1939–1945*, Kraków 2002; idem, *Kraków w latach 1945–1989*, Kraków 2004; *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, Warszawa 2005, red. i współautorstwo A. Chwalba; idem, *Polen und der Osten*, Frankfurt am Main 2005; idem, *III Rzeczpospolita: raport specjalny*, Kraków 2005; idem, *Nie ufam własnej pamięci. Rozmowy z Andrzejem Chwalbą*, Kraków 2008; idem, *Collegium Maius*, Kraków 2009; idem, *Polsko 1989–2008: dějiny současnosti*, Brno 2009; idem, *Kurze Geschichte der Dritten Republik Polen 1989 bis 2005*, Wiesbaden 2010; idem, *Okupacyjny Kraków w latach 1939–1945*, Kraków 2011; idem, *Historia powszechna 1989–2011*, Warszawa 2011; idem, *Poljska nakon komunizma (1989–2011)*, Zagreb 2011.

¹⁰¹ J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *Historia Grecji*, Kraków 2005.

¹⁰² T. Czekalski, *Albania 1920–1939: państwo, gospodarka, kultura*, Kraków 1996; idem, *Zarys dziejów chrześcijaństwa albańskiego w latach 1912–1993*, Kraków 1996; idem, *Albania w latach 1920–1924: aparat państwowy i jego funkcjonowanie*, Kraków 1998; idem, *Albania*, Warszawa 2003; idem, *Grecja*, Warszawa 2003; idem, *Pogrobowcy wielkiej idei: przemiany społeczne w Grecji w latach 1923–1940*, Kraków 2007; idem, *Historia Albanii*, Wrocław 2009 (wraz z J. Hauzińskim i J. Leśnym); idem, *Bułgaria*, Warszawa 2010.

¹⁰³ D. Kałwa, *Polska doby rozbiorów i międzywojenna*, w: *Obyczaje w Polsce*, red. nauk. A. Chwalba, Warszawa 2004, s. 222–239.

¹⁰⁴ D. Kałwa, *Kobieta w Polsce międzywojennej. Dylematy środowisk kobiecych*, Kraków 2001; D. Kałwa, S. Metz-Göckel, S. Münst, *Migration als Ressource. Zur Pendelmigration polnischer Frauen in Privathaushalte der Bundesrepublik*, Opladen 2009; D. Kałwa, *Between Emancipation and Traditionalism — The Situation of Women and the Gender Order in Poland after 1945*, w: *Social Care under State Socialism (1945–1989). Ambitions, Ambiguities and Mismanagement*, red. S. Hering, Opladen–Framington Hills, MI 2009, s. 175–187.

¹⁰⁵ *Historia zwyczajnych kobiet i zwyczajnych mężczyzn. Dzieje społeczne w perspektywie gender*, red. D. Kałwa, T. Pudłocki, Przemysł 2007.

¹⁰⁶ Tadeusz Sobolewicz, *Biografia jako argument. Dokumentacja polsko-niemieckiego projektu ze świadkiem historii*, red. B. Dausien, D. Kałwa, A. Musioł, J. Schröder, Oświęcim 2006; D. Kałwa, *Kozetka historyka — oral history w badaniach życia prywatnego*, w: *Rodzina — prywatność — intymność*, red. D. Kałwa, A. Walaszek, A. Żarnowska, Warszawa 2006, s. 181–190.

¹⁰⁷ *PRL w polskiej świadomości/pamięci historycznej*, w: *Pamięć polska, pamięć niemiecka od XIX do XXI wieku*, red. K. Mikulski, Z. Noga, Toruń 2006, s. 150–160; „So wie zuhause”. *Die private Sphäre als Arbeitsplatz polnischer Migrantinnen*, w: *Von Polen nach Deutschland und zurück. Die*

o charakterze syntez i współredaktorem prac zbiorowych z zakresu dziejów najnowszych¹⁰⁸. Dr Barbara Klich–Kluczevska koncentruje się w badaniach na społecznej i kulturowej historii PRL w kontekście historii Europy Środkowo–Wschodniej w XX w. Jest autorką licznych artykułów i rozdziałów w międzynarodowych monografiach poświęconych życiu prywatnemu¹⁰⁹ i historii rodziny z uwzględnieniem historii seksualności i *gender*¹¹⁰. Aktualnie koncentruje się na badaniach z zakresu antropologii historycznej (tabu w PRL), z czym jest związany jej udział w międzynarodowym projekcie badawczym poświęconym przemoccy fizycznej w krajach Bloku Wschodniego¹¹¹.

Badania pracowników Zakładu Historii Oświaty i Kultury obejmują zagadnienia od średniowiecza po czasy najnowsze. Ważne miejsce zajmuje także problematyka XX w. Wieloletnim kierownikiem zakładu był prof. dr hab. Julian Dybiec. Obecnie pracami jednostki kieruje prof. dr hab. Andrzej Banach. W ostatnich dwóch dekadach prof. Dybiec ogłosił wiele prac dotyczących m.in. dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego w okresie międzywojennym¹¹² oraz Polskiej Akademii Umiejętności¹¹³. Twórczo rozwijał także inne tematy badawcze, jak rola nauki i kultury polskiej w walce o utrzymanie tożsamości narodowej w okresie zaborów¹¹⁴, z zakresu historii regionalnej¹¹⁵ i in.

Arbeitsmigration und Ihre Herausforderungen für Europa, red. M. Nowicka, Bielefeld 2007, s. 205–226; „Die besten Tagen meines Lebens...” *Der Alltag in den Staatlichen Landwirtschaftsbetrieben aus Sicht der oral history*, w: *Geschlechterbeziehungen in Ostmitteleuropa nach dem Zweiten Weltkrieg. Soziale Praxis und Konstruktionen von Geschlechterbildern. Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 17. bis 20. November 2005*, red. C. Kraft, München 2008, s. 277–289 [współautorstwo: E. Szpak]; *Reading the City. Methodological Consideration on Urban History and Urban Studies*, w: *Frontiers and Identities: Cities in Regions and Nations*, red. L. Klusáková, L. Teulière, Pisa 2008, s. 1–16.

¹⁰⁸ *Kalendarium dziejów Polski*, red. A. Chwalba, Kraków 1999 (współautorstwo); *Rodzina — prywatność — intymność. Dzieje rodziny polskiej w kontekście europejskim*, red. D. Kałwa, A. Walaszek, A. Żarnowska, Warszawa 2005.

¹⁰⁹ B. Klich–Kluczevska, *Przez dziurkę od klucza. Życie prywatne w Krakowie 1945–1989*, Warszawa 2005; eadem, „Przez dziurkę od klucza”. *Historia życia prywatnego z perspektywy źródeł publicznych*, w: *Rodzina — prywatność — intymność. Dzieje rodziny polskiej w kontekście europejskim*, red. D. Kałwa, A. Walaszek, A. Żarnowska, Warszawa 2005, s. 173–181.

¹¹⁰ M.in. *Codziennosc peryferyjna. Pamięć o PRL mieszkańców Ustronia — studium przypadku*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”, t. LXV/2011, nr 1 (292), s. 57–64 (z Dobrochną Kałwą); *Rediscovering Ourselves. Frontiers and Identities in Polish Historiography of the 19th and 20th Century (1989–2005)*, w: *Being a Historian Opportunities and Responsibilities Past and Present*, Pisa 2010, p. 67–80; *Social Policy and Social Practice in People’s Republic of Poland*, w: *Social Policy and State Socialism*, red. S. Hering, B. Budrich 2009, s. 161–174; *Public Space/ Private Places within the City*, w: *Frontiers and Identities: Cities, Regions, Nations*, red. L. Klusáková, Pisa 2008, s. 17–32.; *Unzüchtiger Realsozialismus. Prostitution in der Volksrepublik Polen*, „Osteuropa”, t. VI, 2006: *Mythos Europa. Prostitution, Migration, Frauenhandel*, s. 303–317.

¹¹¹ „Physical Violence and State Legitimacy in Late Socialism”, the international joint research project coordinated by the Center for Contemporary History (ZZF) Potsdam — <www.physicalviolence.eu>.

¹¹² J. Dybiec, *Uniwersytet Jagielloński 1918–1939*, Kraków 2000; *Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000; *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842–1924). Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. J. Dybiec i in., Kraków 2005.

¹¹³ Idem, *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952*, Kraków 1993.

¹¹⁴ Idem, *Nie tylko szabłą. Nauka i kultura polska w walce o utrzymanie tożsamości narodowej 1795–1918*, Kraków 2004.

¹¹⁵ *Dzieje miasta Nowego Sącza w czasach autonomii galicyjskiej*, red. J. Dybiec, Kraków 1993.

W kręgu badawczej refleksji prof. Banacha znajdują się dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w XIX i XX w.¹¹⁶, problematyka młodzieży akademickiej pochodzenia chłopskiego (analiza statystyczna, kwestia mentalności, awans społeczny, kariery zawodowe itd.)¹¹⁷. Od 2004 r. jest redaktorem naczelnym „Kroniki Uniwersytetu Jagiellońskiego”.

Zainteresowania badawcze prof. dr hab. Renaty Dutkovej obejmują głównie zagadnienia z historii oświaty i nauki w XIX w. Spośród prac opublikowanych po 1989 r. wątki dwudziestowieczne najpełniej znalazły wyraz w monografii podejmującej edukacyjne aspekty procesu emancypacji kobiet¹¹⁸.

Dr Krystyna Samsonowska opublikowała wiele prac z dziejów Żydów w Polsce w okresie międzywojennym i w latach okupacji hitlerowskiej, podejmując wątki dotyczące m.in. spraw religijnych, społecznych i oświatowych¹¹⁹. Drugim polem jej aktywności naukowej jest historia oświaty (jest autorką m.in. monografii placówek szkolnych)¹²⁰. Dziejom Przemysła dużo uwagi poświęcił dr Tomasz Pudłocki, autor również wielu prac z zakresu historii codzienności i mentalności¹²¹, dziejów kobiet¹²² oraz biografistyki¹²³.

Zakładem Dziejów Historiografii i Metodologii Historii do przejścia na emeryturę w 1996 r. kierował prof. dr hab. Mirosław Franćić (1926–2004), znakomity badacz polskiego oświecenia, dziejów Krakowa oraz kształtowania się polskich społeczności emigracyjnych w USA i ich aktywności politycznej w czasie I wojny światowej. Zajmował się również historią polskiej historiografii i jej powiązaniem z nauką europejską w XIX i XX w.¹²⁴

¹¹⁶ A. K. Banach, J. Dybiec, K. Stopka, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000, także wersja w języku angielskim (Kraków 2000).

¹¹⁷ A. K. Banach, *Młodzież chłopska na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1860/61–1917/18*, Kraków 1997; idem, *Kariery zawodowe studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego pochodzenia chłopskiego z lat 1860/61–1917/18*, Kraków 2009.

¹¹⁸ R. Dutkova, *Żeńskie gimnazja Krakowa w procesie emancypacji kobiet (1896–1918)*, Kraków 1995.

¹¹⁹ K. Samsonowska, *Żydowskie gminy wyznaniowe w województwie krakowskim w latach 1918–1939*, Kraków 2005; eadem, *Szkolnictwo i oświata hebrajska w województwie krakowskim (1918–1939)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2005, s. 5–17; eadem, *Zagłada Żydów krakowskich. Przewodnik inspirowany filmem Stevena Spielberga „Lista Schindlera”*, Kraków 1996.

¹²⁰ Eadem, *I Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Brodzińskiego w Tarnowie w latach 1939–2000*, Tarnów 2006; eadem, *Szkice z przeszłości szkoły pijarów 1909–2009*, Kraków 2009.

¹²¹ T. Pudłocki, *Blask szarości... Życie codzienne w I Państwowym Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Przemysłu w latach 1918–1939*, Przemysł 2004; idem, *Iskra światła czy kopcząca pochodnia? Inteligencja w Przemysłu w latach 1867–1939*, Kraków 2009; *Historia zwyczajnych kobiet i zwyczajnych mężczyzn. Dzieje współczesne w perspektywie gender*, red. D. Kałwa, T. Pudłocki, Przemysł 2007.

¹²² T. Pudłocki, „Blichtr salonu, wojna przeciw pyłkowi czy zarządzanie ogniskiem domowym?”. *Rola kobiety w gospodarstwie domowym w Galicji Wschodniej okresu autonomii*, w: *Kobieta w gospodarstwie domowym. Ziemie polskie na tle porównawczym*, red. G. Wyder, Zielona Góra 2012, s. 129–146; idem, „Nie tylko one to robiły...”. *Helena Stieberowa a dyskurs w międzywojennym Przemysłu o udziale Polek w walkach o niepodległość*, w: *Pamięć historyczna kobiet*, red. M. Przeniosło, K. Sierakowska, Kielce 2009, s. 53–66; idem, „Za silna już do starego życia, a za słaba jeszcze do nowego” — *przemyskie inteligentki wobec wyzwania nowoczesności w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, w: *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki. Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich po 1918 roku (na tle porównawczym)*, t. II, red. A. Janiak–Jasińska, K. Sierakowska, A. Szwarz, Warszawa 2009, s. 99–116.

¹²³ Współredaktor *Przemyskiego słownika biograficznego*, t. I, Przemysł 2009 (współred. L. Fac), t. II, Przemysł 2011 (współred. L. Fac, A. Siciak).

¹²⁴ O dorobku naukowym prof. Franćicia zob. *Historyk i historia. Studia dedykowane pamięci*

Obecnie kierujący zakładem prof. dr hab. Krzysztof Zamorski (w latach 1994–2003 dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej) swoją refleksję badawczą koncentruje wokół teorii i metodologii historii (jest współredaktorem naczelnym pisma „Historyka. Studia Metodologiczne”)¹²⁵, oral history¹²⁶ oraz demografii historycznej ze szczególnym uwzględnieniem procesu transformacji demograficznej; ogłosił wiele prac dotyczących zagadnień ludnościowych Galicji w drugiej połowie XIX i na początku XX w.¹²⁷

Teoria historii, antropologia historyczna, zagadnienia językowego obrazu świata i w tej perspektywie najnowsze polityczne i społeczne dzieje Polski są przedmiotem badań dr hab. Marty Kurkowskiej–Budzan¹²⁸; zajmuje się również współczesną angielską historiografią dziejów społecznych¹²⁹. Przedmiotem badań dr. hab. Henryka Słoczyńskiego jest polska myśl historyczna w XIX i XX w., przede wszystkim w aspekcie syntezy dziejów Polski, oraz malarstwo historyczne Jana Matejki¹³⁰. Ostatnio ogłosił monografię analizującą interpretacje przeszłości Polski Joachima Lelewela¹³¹.

W Zakładzie Archiwistyki, Dydaktyki i Metod Kwantytatywnych, kierowanym przez dr. hab. Wojciecha Krawczuka, dzieje najnowsze obecne są głównie w badaniach dr Marii Stinii, dr Lidii Zyblikiewicz i dr. hab. Konrada Wnęka. Wprawdzie zasadniczo badacze ci zajmują się okresem drugiej połowy XIX i początkiem XX w., ale w wielu kwestiach szczegółowych analizują także zagadnienia późniejsze. Dr Stinia zajmuje się m.in. historią oświaty i nauki w okresie autonomii galicyjskiej¹³², w tym m.in. polskim i żydowskim szkolnictwem prywatnym oraz rolą krakowskiego środowiska naukowego w rozwoju kultury narodowej¹³³. Jest również autorką wielu biogramów osób zasłużonych dla polskiej historii wychowania¹³⁴.

Prof. Mirosława Franćicia, red. A. Walaszek, K. Zamorski, Kraków 2005, s. 5–22 (oprac. H. Florkowska–Franćić, J. Pezda).

¹²⁵ K. Zamorski, *Dziwna rzeczywistość. Wprowadzenie do ontologii historii*, Kraków 2008.

¹²⁶ *Oral History. The Challenges of dialogue*, red. K. Zamorski, M. Kurkowska–Budzan, Amsterdam 2009.

¹²⁷ K. Zamorski, *Informator statystyczny do dziejów społeczno–gospodarczych Galicji. Ludność Galicji w latach 1857–1910*, Kraków 1989; idem, *Transformacja demograficzna w Galicji na tle przemian ludnościowych innych obszarów Europy Środkowej w drugiej połowie XIX i na początku XX w.*, Kraków 1991.

¹²⁸ M. Kurkowska–Budzan, *Antykomunistyczne podziemie zbrojne na Białostoczczyźnie. Analiza współczesnej symbolizacji przeszłości*, Kraków 2009.

¹²⁹ Eadem, *Historia zwykłych ludzi. Współczesna angielska historiografia dziejów społecznych*, Kraków 2003.

¹³⁰ H. Słoczyński, *Matejko*, Wrocław 2000.

¹³¹ Idem, *Światło w dziejarskiej ciemnicy. Koncepcje dziejów i interpretacja przeszłości Polski Joachima Lelewela*, Kraków 2010.

¹³² M. Stinia, *Państwowe szkolnictwo gimnazjalne w Krakowie w okresie autonomii galicyjskiej*, Kraków 2004.

¹³³ Eadem, *Rola i znaczenie średniego szkolnictwa prywatnego w Galicji 1867–1914*, w: *Historia wychowania. Misja i edukacja. Galicja i jej sąsiedztwo*, t. XX, red. K. Szmyd, J. Dybiec, Rzeszów 2008, s. 115–131; eadem, *Aktywność naukowa, dydaktyczna i wychowawcza nauczycieli Prywatnego Gimnazjum Koedukacyjnego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej w Krakowie*, w: M. W. Belda, P. Figiela, J. Kozioł–Marzec, K. Samsonowska, M. Stinia, K. Węgrzyn, *To była hebrajska szkoła w Krakowie. Gimnazjum Hebrajskie 1918–1939*, Kraków 2011, s. 67–98 (także wersja w języku angielskim); eadem, *Rola krakowskiego środowiska naukowego w rozwoju kultury narodowej w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, „Przegląd Historyczno–Oświatowy” 2010, z. 1–2, s. 44–62.

¹³⁴ Współautor: *Słownik biograficzny polskiej historii wychowania*, red. A. Meissner, W. Szulakiewicz, Toruń 2008.

Dr Zyblikiewicz uwagę badawczą (jeśli idzie o zagadnienia z historii najnowszej) skupiła m.in. na demografii Lwowa (do 1939 r.)¹³⁵. Dr hab. Wnęk ogłosił studia dotyczące dziejów klimatu w Galicji, zagadnień ludnościowych Lwowa do 1939 r., systemów GIS w badaniach historycznych; bada m.in. zjawiska masowe w historii¹³⁶.

Pracownicy zakładu — dr.dr. Maria Stinia oraz Grzegorz Chomicki i Henryk Palkij — wykorzystują swoje doświadczenie dydaktyczne, podejmując badania w zakresie dydaktyki historii (zbiory muzealne w nauczaniu historii, podręczniki do nauczania historii w XX w. i obecnie w teorii dydaktycznej i praktyce edytorskiej, edukacja historyczna i obywatelska oraz elementy polityki edukacyjnej)¹³⁷. Dr G. Chomicki opublikował także prace dotyczące problematyki pamięci, kultury i świadomości historycznej w nauczaniu historii, metodologii badań nad podręcznikami szkolnymi¹³⁸ oraz uczestniczy w programie Tempusowym koordynowanym przez Uniwersytet Pascala w Clermont dotyczącym stanu i perspektyw szkolnego nauczania o zimnej wojnie.

Z Zakładem Historii Powszechnej Nowoczesnej przez wiele lat była związana prof. dr hab. Aleksandra Kasznik-Christian, aktualnie zatrudniona w Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego. Należy do wąskiego grona badaczy zajmujących się problematyką Afryki Północnej i społeczeństw muzułmańskich. Specjalizuje się w historii Algierii, zagadnieniach ideologii i polityki kolonialnej Francji oraz problematyce arabo-islamizmu¹³⁹. W kręgu refleksji badawczej prof. Kasznik-Christian znajdują się także dzieje ludności europejskiej w Afryce Północnej (*Pieds-noirs*)¹⁴⁰.

---

¹³⁵ L. A. Zyblikiewicz, K. Wnęk, E. Callahan, *Ludność nowoczesnego Lwowa w latach 1857–1938*, Kraków 2006.

¹³⁶ Jak wyżej; K. Wnęk, *Dzieje klimatu Galicji w latach 1848–1913. Wpływ zjawisk meteorologicznych na społeczno-gospodarczy rozwój Galicji*, Kraków 1999; idem, *Systemy GIS w badaniach historycznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, z. 137, Kraków 2010, s. 153–171.

¹³⁷ „Prace Komisji Polskiej Akademii Umiejętności do Oceny Podręczników Szkolnych”, red. G. Chomicki, t. I–IX, Kraków 2002–2011; H. Palkij, Z. Bajor, Z. Bednarek, M. Ciejka, *Tematy maturalne. Zadania i arkusze egzaminacyjne. Matura 2002*, Kraków 2001; H. Palkij (i in.), *Historia — informator maturalny*, Kraków 2000; M. Stinia, *Intencjonalny wizerunek nauczyciela historii w Polsce po 1989 roku*, w: *Místo historie a úloha učitele dějepisů při formování multikulturní společnosti*, red. J. Vaculík, J. Mihola, Brno 2003, s. 203–207.

¹³⁸ G. Chomicki, *Does the Cracovian Educational System Need Democracy?*, w: *Developing Schools for Democracy in Europe, an Example of Trans-European Cooperation in Education*, red. J. Sayer, „Oxford Studies in Comparative Education” 1995, nr 5; idem, *Czy dynastia Wettinów powinna istnieć w pamięci zbiorowej Polaków*, w: *Miejsca pamięci w edukacji historycznej*, red. S. Roszak i in., Toruń 2009.

¹³⁹ A. Kasznik-Christian, *Wojna algierska 1954–1962. U źródeł niepodległej państwowości*, Łódź 2001; eadem, *Algieria (Historia Państw Świata w XX wieku)*, Warszawa 2006; eadem, *Pod znakiem arabo-islamizmu. Uwagi o algierskim ruchu narodowym XIX i XX w.*, w: *Przez dwa stulecia: XIX i XX w. Studia historyczne ofiarowane prof. Waclawowi Felczakowi*, zesp. red. W. Frazik i in., Kraków 1993, s. 183–211.

¹⁴⁰ Eadem, *Śródziemnomorskie zakorzenie. Tożsamość pieds-noirs — od algierianizmu do mediterraneizmu (XIX–XXI wiek)*, „Portolana. Studia Mediterranea”, t. IV, red. D. Quirini-Popławska, Kraków 2009, s. 373–384.